

при участието на секретар-протоколиста Росица Симова разгледа в закрито заседание на 08.04.2025 г. конституционно дело №1/2025 г., докладвано от съдия Галина Тонева.

Производството е по чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията на Република България във фазата на произнасяне по допустимост на искането по реда на чл. 19, ал. 1 от Закона за Конституционен съд (ЗКС).

Делото е образувано на 03.02.2025 г. по искане на 28-и състав на Софийския районен съд във връзка с разглежданото от него гр.д. №17724/2024 г. за установяване на противоконституционност на чл. 314, ал. 3 от Гражданския процесуален кодекс (ГПК, обн. ДВ, бр. 59 от 2007 г., посл. изм. бр. 26 от 2025 г.).

В искането вносителят излага две групи доводи за твърдяната противоконституционност на чл. 314, ал. 3 ГПК.

На първо място съставът на Софийския районен съд посочва, че „правилото на чл. 314, ал. 3 ГПК не представлява противоконституционно ограничение на предмета на гражданския процес във всички случаи, но абсолютният му и безизключителен характер водят до противоконституционност на начина, по който то е въведено без изключения“. Вносителят определя правото на задържане на владелеца като елемент от „широкото понятие „собственост“ по смисъла на чл. 17 от Конституцията“. Според него „при създаване на разпоредбата очевидно законодателят е изхождал от житейската логика, че наемателят или заемотателят за послужване на недвижима вещ няма как да са владелци, тъй като ако твърдението на ищеца за наличие на договор от тези два вида се докаже, то ответникът по делото ще е получил власт върху вещта по силата на договор и това го прави държател съгласно чл. 68, ал. 2 ЗС, а държателят няма право на задържане“. Сезирацията съд посочва: „[т]ова обаче не отчита хипотези като тази в настоящото дело, които е възможно да се случат – когато е налице преобръщане на държането във владение и извършване на подобрения“. Той поддържа, че „на практика въведеното ограничение на имуществените права („собственост“ по смисъла на чл. 17 от Конституцията) отдава абсолютно предпочитание на правата на наемотателя, без да е възможно да се направи преценка за това дали неговият или на ответника по делото интерес заслужава по-голяма

защита“. Твърди, че „[д]околкото в случая не се дава защита на уредено в материалния закон право (изключва се съдебното му релевиране), макар и това право да е уредено в материалния закон, е нарушено и изискването всеки да има право на защита по чл. 56 от Конституцията, а доколкото правилото на чл. 314, ал. 3 ГПК на практика отнема едно право, закрепено в материалния закон – ЗС, то се създава колизия между правила, която нарушава принципа на правовата държава, уреден в чл. 4, ал. 1 от Конституцията и нейния преамбюл“.

На второ място, вносителят поддържа, че „правилото на чл. 314, ал. 3 ГПК ограничава съдебната преценка в такава степен, че лишава страните от състезателност в процеса и възможност да изложат възражения, уредени в правилата на материалния закон - чл. 72, ал. 3 ЗС и чл. 74, ал. 2 ЗС, като така нарушава чл. 121, ал. 1 от Конституцията“. Съдебният състав счита, че е „напълно отнета“ преценката на съда относно „баланса и характера на правата на двете страни в процеса“.

Конституционният съд, за да се произнесе по допустимостта на искането, съобрази следното:

Искането е направено от субект на инициатива съгласно чл. 150, ал. 2 от Конституцията – съд (съдебен състав във връзка с разглеждано конкретно дело) – и е съобразено с изискуемите от чл. 17, ал. 1 и 2 ЗКС и чл. 18, ал. 1, 2 и 5 от Правилника за организацията на дейността на Конституционния съд (ПОДКС) форма и реквизити.

Искането е за установяване на противоконституционност на разпоредба от действащ закон, което е правомощие на Конституционния съд съгласно чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията.

Конституционният съд не се е произнасял с решение или с определение за недопустимост по искане със същия предмет – чл. 314, ал. 3 ГПК – поради което не е налице отрицателната процесуална предпоставка по смисъла на чл. 21, ал. 6 ЗКС.

Задължително условие за допустимостта на искане, основано на чл. 150, ал. 2 от Конституцията, е оспорената законова разпоредба да е „действаща и обективно годна за прилагане като източник на право по конкретното дело, по което съдът, сезиращ конституционната юрисдикция, трябва да се произнесе“ (Определение №6/2024 г. по к.д. №19/2024 г.). Наред с това оспорената разпоредба трябва да има пряко

отношение към предмета на разглеждания от сезиращия съд правен спор. Съдът трайно приема, че неговото произнасяне „има смисъл само ако може да бъде взето предвид от сезиралата го юрисдикция и въпросът за конституционосъобразността на приложимия по висящото дело закон не би имало мотив да се поставя и решава, ако отговорът на същия няма ефект за разрешаването на правния спор, по повод на който е сезиран Конституционният съд (Определение №6/2024 г. по к.д. №19/2024 г.).

За да се прецени допустимостта на направеното искане за обявяване на противоконституционност на оспорената законова разпоредба, е необходимо да се установи какъв е предметът, с който съдът, разглеждащ правния спор, е сезиран, какви са неговите законово установени правомощия, които определят приложимото право, и дали разпоредбата, чиято противоконституционност се иска да бъде обявена, е от значение за изхода на делото.

Предмет на конституционното дело е разпоредбата на чл. 314, ал. 3 ГПК, според която по искове за опразване на наети и заети за послужване помещения не се допускат възражения за собственост и за извършени подобрения в имота. Систематичното място на оспорената разпоредба е в Част трета „Особени иски производствa“, Глава двадесет и пета „Бързо производство“ от ГПК.

Софийският районен съд е сезиран с иск по чл. 249, ал. 1 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД), който по силата на чл. 310, ал. 1, т. 2 ГПК подлежи на разглеждане по реда на бързото производство. Разпоредбата на чл. 314, ал.3 ГПК, като част от разпоредбите, които уреждат бързото производство, е годна за прилагане по конкретното дело и формално има пряко отношение към неговия предмет. Въведеният с исковата молба предмет на делото е наличието на облигационно правоотношение, възникнало въз основа на сключен между страните договор за заем за послужване, по който съдът дължи произнасяне. По силата на диспозитивното начало в гражданския процес предметът на делото и обемът на търсената защита се определят от ищеца (чл. 6, ал. 2 ГПК). На това основание в конкретния случай сезиращият съд е обвързан от обективизираните в исковата молба фактически твърдения и обусловеното от тях искане за защита, съобразно които дължи произнасяне по претенция за връщане на имот, предоставен от ищеца на ответника по силата на договор за заем за послужване по смисъла на чл. 243 ЗЗД.

Следователно претенцията на ищеца, с която е сезиран съдът, произтича от твърдение за съществуващо между страните по спора облигационно правоотношение

(договор за заем за послужване) и съдът е задължен да разгледа единствено твърденията и възраженията, свързани с неговото развитие, като въз основа на събраните доказателства уважи или отхвърли иска на предявеното основание. Именно предвид предмета на облигационния спор в това производство е без значение на кого принадлежи правото на собственост върху предоставения за послужване имот (ищецът претендира връщането му не като собственик, а като заемодател, комуто ответникът – заемател се е задължил да върне имота). На това основание и ответникът не може да противопостави право на задържане върху имота до заплащане на направени от него подобрения, тъй като по силата на Закона за собствеността (ЗС) такова право има само владелецът (чл. 72, ал. 3 и чл. 74, ал. 2 от ЗС), а заемателят е държател по смисъла на чл. 68, ал. 2 ЗС.

С оглед на предмета на производството пред сезиращия съд, оспорената разпоредба на чл. 314, ал. 3 ГПК по същество само установява едно правно положение, което следва от естеството на правния спор за връщане на вещ, получена на облигационно основание. Във връзка с това е необходимо да се съобрази и общата разпоредба на чл. 131, ал. 2, т. 5 ГПК, която предвижда, че в отговора си ответникът трябва да посочи „възраженията си срещу иска“, т.е. тези свои насрещни права, които са в състояние да осуетят предоставянето на търсената от ищеца защита.

Следва също да се посочи, че уредбата на възможността дадена претенция да бъде предявена за разглеждане в едно или друго производство се основава на „съображения със значение на процесуални ценности, каквито са бързината на правораздаването, процесуалната дисциплина и процесуалната икономия“ (Решение №16/1998 г. по к.д. №7/1998 г.). Тезата на сезиращия съд за „трансформация на държането във владение“ е неотнositима към предмета на делото, рамките на който са очертани от исковата молба. Дори да се приеме, че ответникът по гражданското дело е променил намерението си в хода на развитие на договорните отношения между страните и е започнал да държи имота за себе си, това обстоятелство е напълно ирелевантно за материалноправната легитимация на страните по предявения иск, чиято основателност е обусловена от наличието на договорно правоотношение, по силата на което ответникът дължи или не дължи изпълнение.

Изложеното сочи, че изходът на производството пред сезиращия съд изцяло се урежда от цитираните норми в ЗЗД и ЗС, а макар и оспорената разпоредба на чл. 314, ал. 3 ГПК да е формално приложима към производството, произнасянето по искането

за установяване на нейната противоконституционност не би имало ефект за разрешаването на правния спор пред сезиращия съд.

Поради това Конституционният съд намира, че предявеното искане не може да постигне заложеното в чл. 150, ал. 2 от Конституцията, а именно – „осъществяване на ефективно сътрудничество между сезиращия съд и Конституционния съд с оглед решаването по същество на висящото пред сезиращия съд дело в съответствие с постановено от конституционната юрисдикция решение“ (Определение №7/2024 г. по к.д. №20/2024 г.). Уважаването на искането не би обосновало правната възможност ответникът да направи възражение, чиято недопустимост в производството пред сезиращия съд поначало следва от предмета на предявения иск.

Предвид изложените съображения производството по настоящото дело не следва да премине към преценка по същество, а искането следва да бъде отклонено като недопустимо, поради което и на основание чл. 13 ЗКС и чл. 25, ал.1 и чл. 26, ал. 1 ПОДКС, Конституционният съд

О П Р Е Д Е Л И:

ОТКЛОНЯВА искането на 28-и състав на Софийския районен съд за установяване на противоконституционност на чл. 314, ал. 3 от Гражданския процесуален кодекс (обн. ДВ, бр. 59 от 2007 г., посл. изм. бр. 26 от 2025 г.).

ПРЕКРАТЯВА производството по конституционно дело №1/2025 г.

ВРЪЩА искането на вносителя заедно с препис от определението.